

Anna Szurczak

Sesja mickiewiczowska w Kaliszu

Rocznik Towarzystwa Literackiego imienia Adama Mickiewicza 17-18, 246-249

1982-1983

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

literatury, historii i pedagogiki), Rzeszowski (wydanie drugiego tomu „Z dziejów Rzeszowa i Rzeszowszczyzny”, przygotowanie Księgi Pigionowskiej, prowadzenie akcji odbudowy pomnika Mickiewicza), Warszawski (seria druczków bibliofilskich, przygotowywanie pod kierunkiem prof. Z. Libery serii tzw. „zapomnianych utworów”), Wrocławski (prelekcje i dyskusje na tematy związane ze współczesną literaturą krajową i emigracyjną).

Doc. M. Dobrowolska wspomniała, iż przeniesienie filologii polskiej do Sosnowca przyczyniło się do rozbicia środowiska uniwersyteckiego i utrudniło pracę w Katowickim Oddziale Towarzystwa. Prof. Z. Libera uznał za konieczne dążenie do zatarcia dystansu między polonistami szkolnymi a kadrą uniwersytecką i jednocześnie kultywowanie naukowych tradycji Towarzystwa. Prezes Oddziału Warszawskiego uznał również, że byłoby społecznie wskazane, gdyby radio i tv poświęcały Towarzystwu dwie-trzy audycje telewizyjne i radiowe rocznie, jak również anonsowały i recenzowały „Rocznik”.

Niejednokrotnie nawiązywano do postawionego przez wiceprezesa prof. R. Taborskiego pytania: który z dwu kierunków prowadzonych obecnie w ramach Towarzystwa należy uznać za szczególnie pożądany, jaką działalność należy preferować? Przeważała opinia — zgodna zresztą z sugestią referującego — iż w aktualnej sytuacji oba są niezbędne; nie można ograniczać pracy w zakresie naukowym i wydawniczym ani też zrezygnować z pełnienia funkcji oświatowo-usługowej. Zapotrzebowanie środowiska i możliwości poszczególnych Oddziałów uznano za czynniki decydujące o kierunku prowadzonej działalności.

W przerwie obrad zwiedzono izbę Marii Konopnickiej.

Wielogodzinna debata, trwająca do późnych wieczornych godzin, doprowadziła do uściślenia wielu założeń i przemyśleń, dowiodła wielkiej społecznej żarliwości uczestników i ich wspólnego poczucia potrzeby rozsądnego działania w trudnym okresie przeżywanym przez nasz kraj.

Anna Szurczak

SESJA MICKIEWICZOWSKA W KALISZU

W roku 1981 przypadała 150 rocznica pobytu Adama Mickiewicza w Wielkopolsce. W związku z tym Oddział Kaliski Towarzystwa Mickiewiczowskiego wystąpił z inicjatywą zorganizowania sesji naukowej. Przez kilka miesięcy w kaliskiej prasie ukazywały się artykuły popularyzujące Mickiewicza wielkopolskie drogi, związki z Wielkopolanami, przejawy kultu wieszczka i recepcję jego dzieł na terenie obecnego województwa kaliskiego. 18 września, w przeddzień sesji, ukazał się specjalny mickiewiczowski numer „Ziemi Kaliskiej”. Nakładem Federacji Towarzystw Kulturalnych w Kaliszu wydrukowano dwie bibliofilskie pozycje w opracowaniu graficznym Władysława Kościelniaka: Andrzeja Kostołowskiego *O śmie-*

lowskich mickiewiczianach oraz Haliny i Szymona Molendów W kręgu mickiewiczowskich tradycji.

Sesja odbyła się 19 września 1981 r. w gmachu Oddziału Kształcenia Nauczycieli w Kaliszu. Otworzył ją wicewojewoda kaliski Andrzej Wasilewski, gości powitała prezes Oddziału Kaliskiego dr Halina Molenda, a przewodniczył obradom prof. Roman Taborski, wiceprezes Zarządu Głównego Towarzystwa. W sesji uczestniczyli Prezesi Oddziałów Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza, członkowie Oddziału Kaliskiego oraz liczni przedstawiciele środowiska nauczycielskiego oraz pracowników kultury Kalisza.

Doc. Maria Grabowska (UW) zajęła się tematem *Mickiewicz a powstanie listopadowe*. Oceniona została raz jeszcze inspiracyjna rola przedlistopadowej twórczości poety (*Oda do młodości*, *Konrad Wallenrod*) w działaniach i świadomości powstańców. *Konrad Wallenrod* został odczytany jako „scenariusz działań”, mimo iż w postaci głównego bohatera wpisane były także poczucie pustki wewnętrznej i niewiary w sens działania. Maurycy Gosławski, nawołujący w swoim wierszu Mickiewicza do udziału w powstaniu, zapoczątkował trwającą do dziś dyskusję nad potrzebą zgodności słowa i czynu. Cała polistopadowa twórczość Mickiewicza została zde-terminowana wydarzeniami powstania. Ma ona charakter ekspiacji, była również rodzajem walki. *Reduta Ordona*, *Dziady* oraz *Księgi narodu i pielgrzymstwa polskiego* zawierają portret duchowy narodu polskiego i analizę jego powinności. Wolność została tu uznana za najwyższe dobro narodu i jednostki.

Dr Krystyna Czajkowska (IBL PAN) zatrzymała się nad małym wycinkiem z życia poety, jego wizycie w Weimarze, która była poprzedzona korespondencją Marii Szymanowskiej z Goethem oraz działaniami Karoliny Jaenisch (przekład fragmentu *Konrada Wallenroda* oraz kilku sonetów). Autorka przedstawiła wyniki swojej kwerendy w archiwaliach weimarskich, a jednocześnie zaprezentowała warsztat filologa, który z bardzo drobnych cegiełek buduje spostrzeżenia wzbogacające wiedzę o twórcy.

Prof. Czesław Zgorzelski (KUL) wystąpił z wnikliwymi *Uwagami o poezji elegijnej Adama Mickiewicza*. Scharakteryzował klasyczną i romantyczną świadomość dotyczącą elegii i jej miejsca wśród innych gatunków lirycznych. Na tym tle zanalizował ewolucję elegii w twórczości Mickiewicza. O ile wcześniejsze utwory z okresu wileńsko-kowieńskiego (*Żeglarz*, *Do M**** i *Nowy Rok*) są ujęte w wyraźne reguły konstrukcyjne, o tyle późniejsze elegie odeskie mają kształt swobodniejszy. Ton elegijny mają również niektóre *Sonetu krymskie*, z tym że wypowiedź liryczna ma tu charakter bardziej uniwersalny, a forma monologu jest lakoniczna. Cechy elegii można dostrzec także w pewnych utworach z okresu powstania listopadowego oraz lirykach lozańskich. W tych ostatnich pojawia się alegoryzacja motywów, poetyka nie-domówień i aluzji.

Doc. Stanisław Frybes (UW) podjął się zestawienia poezji Miłosza z Mickiewiczem. Nasuwają się nieodparcie analogie natury biograficznej i artystycznej. Dla obu poetów „kraj lat dziecińczych” stał się trwałą inspiracją. Obaj w wieku dojrzałym zostali wykładowcami literatury polskiej w zagranicznych uniwersytetach. Odpowiednikami filomatów — przyjaciół Mickiewicza stali się żagaryści. Droga poetycka obu twórców rozpoczęta buntem (u Miłosza nawet katastrofizm) młodzieńczym, prowadzi analogicznie do *Pana Tadeusza* i tomiku *Gdzie wschodzi słońce i kędy zapada*. Podstawowym problemem jest jednak koncepcja poznania poetyckiego Miłosza, który twórczo nawiązuje do tradycji Mickiewicza i romantyzmu, widząc w niej wyzwanie dla poety współczesnego. Prelegent dowodzi tej tezy analizując fragmenty *Traktatu poetyckiego*, oraz esejów Miłosza (gatunku tak bardzo

dla dzisiejszej literatury reprezentatywnego), przede wszystkim z tomu *Ziemia Ulro*.

Prof. Mieczysław Ingot (Uniwersytet Wrocławski) wygłosił referat: *Miejsce romantyzmu w nauczaniu szkolnym*. Romantyzm stanowi kluczową tradycję w kulturze polskiej. Prof. Ingot zanalizował miejsce romantyzmu w najnowszych programach języka polskiego. Dokumenty te wysoko stawiają literaturę romantyczną, cechuje je tendencja do przekształcania historii literatury w historię idei. Jest szansa na zachowanie równowagi między podejściem historycznoliterackim a tendencjami aktualizującymi wymowę utworów. Wady programów to niedocenywanie Norwida oraz pominięcie perspektywy odbiorczej ucznia.

Doc. Edward Polanowski (WSP w Częstochowie) zanalizował recepcję poezji Adama Mickiewicza w przeciągu wieku w Kaliszu.

Ze względu na ograniczenie czasowe zdecydowano się zrezygnować z wygłoszenia pozostałych komunikatów. Ich teksty znalazły się w wydrukowanych przez kaliski ośrodek materiałach.

Mgr Jan Jajor postawił sobie za cel przybliżenie sylwetki Henryka Gorzeńskiego — gospodarza Mickiewicza w Śmiełowie oraz zaprezentowanie środowiska, w jakim się poeta tu znalazł.

Dr Halina Molenda i dr Szymon Molenda scharakteryzowali recepcję dzieł Mickiewicza oraz przejawy kultu poety występujące w różnych formach w Śmiełowie i jego okolicach oraz na terenie dzisiejszego województwa kaliskiego.

W dyskusji dr Bożena Chrzastowska (UAM) zarzuciła doc. Frybesowi, iż nie zainteresował się zagadnieniem centralnym: stosunkiem Miłosza do klasycyzmu i romantyzmu. Dr Chrzastowska podjęła również polemikę z prof. Ingotem, gdyż jej zdaniem zawężił referowane zagadnienie do charakterystyki miejsca romantyzmu w koncepcjach programowych.

Doc. Zbigniew Jerzy Nowak (UŚ) zgłosił pod adresem referatów trzy glosy. Uznał, że wykład prof. Zgorzelskiego cechował najwyższy kunszt analityczny. Do referatu doc. Frybesa dodał refleksję, że Miłosz buntuje się przeciwko Mickiewiczowi, ale jest to bunt bezsilny. Cytaty z autora liryków lozańskich występują w najwcześniejszej twórczości Miłosza. Nawiązując do referatu prof. Ingota uznał, że trzeba młodzież uczyć szacunku do realiów świata przedstawionego.

W odpowiedzi dr Chrzastowskiej doc. Frybes powiedział, że Miłosz rozumie wagę poznania poetyckiego, a więc godzi się na romantyczną koncepcję poezji. Buntuje się jednak przeciw zamykaniu siebie i czytelników w romantycznych ramach i w ten sposób przezwycięża schemat wieszcz XIX w.

Prof. Ingot wyjaśnił, że skupienie uwagi na programach szkolnych wskazuje na ogólne prawidłowości funkcjonowania tradycji romantycznej, charakteryzuje trendy pokoleniowe.

Prof. Roman Taborski podsumował sesję spostrzeżeniem, iż referaty oraz ciekawa dyskusja dowiodły, że Mickiewicz jest twórcą, który może pogodzić tradycję i współczesność, a badanie jego twórczości przynosi wciąż nowe odkrycia biograficzne i interpretacyjne.

Sesji towarzyszyły dalsze imprezy zorganizowane przez Wydział Kultury Urzędu Wojewódzkiego w Kaliszu, Federację Towarzystw Kulturalnych w Kaliszu oraz Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Żerkowskiej. Uczestnicy sesji zostali zaproszeni do Śmiełowa, gdzie pod kierunkiem kustosa Andrzeja Kostołowskiego zwiedzili Muzeum Adama Mickiewicza. Referenci oraz członkowie Zarządu Głównego i Zarządu Oddziału Kaliskiego otrzymali medale pamiątkowe według projektu Andrzeja Oziminy. Następnie wysłuchali koncertu poetycko-muzycznego w

Narada Prezesów Oddziałów TLiAM i Scsja Mickiewiczowska w Kaliszu
w dniach 18 - 20 IX 1981 r. Referat prof. Czesława Zgorzelskiego

Fot. J. W. Krenz

Uczestnicy obrad

Fot. J. W. Krenz

Uczestnicy Narady Prezesów przed Muzeum A. Mickiewicza w Śmielowie

Fot. J. W. Krenz

Wicewojewoda kaliski Andrzej Wasilewski odsłania tablicę
na pamiątkowym głazie w Smielowie

Fot. J. W. Krenz

Przedstawienie fragmentów *Pamiętnika Konstancji*
Gustawa Bojanowskiego przez aktorów robotniczego
teatru „Jaroma” z Jarocina

Fot. J. W. Krenz

Ewa Benesz recytuje fragmenty *Pana Tadeusza*

Fot. J. W. Krenz

wykonaniu świetnych artystów (m. in. występowali: Barbara Hesse-Bukowska i Mariusz Dmochowski). Na zakończenie teatr robotniczy „Jaroma” z Jarocina przedstawił widowisko plenerowe typu „światło i dźwięk” oparte na fragmentach nieopublikowanej sztuki Gustawa Bojanowskiego *Pamiętnik Konstancji*. Młodzi robotnicy z pietyzmem wystawili fragmenty utworu ilustrującego atmosferę dworu śmiełowskiego w czasie pobytu Mickiewicza oraz nieudaną próbę przekroczenia granicy na Prośnie. Po spektaklu obecni (także licznie zgromadzona miejscowa ludność) udali się do pomnika Mickiewicza w towarzystwie aktorów, którzy ubrani w stroje z epoki oświetlali pochodniami drogę po śmiełowskim parku.

20 września odbyły się dalsze uroczystości. W lesie pod starymi dębami wmurowano na pamiątkowym głazie tablicę ze słowami z I księgi *Pana Tadeusza*: „Zawždy z wawrzynów drzewo wolności wykwita”. Tej uroczystości towarzyszyły przemówienia miejscowych działaczy i przedstawicieli Towarzystwa, składano kwiaty, a chór Liceum Ogólnokształcącego w Jarocinie zaśpiewał *Gaude Mater Polonia* oraz kantatę na cześć Mickiewicza. Ewa Benesz recytowała fragmenty IV księgi *Pana Tadeusza* i właśnie tu, pośród „pagórków leśnych”, pod „dębami mickiewiczowskimi” zupełnie inaczej zabrzmiały słowa:

„Rówienniki litewskich wielkich kniaziów...
Drzewa moje ojczyste!”